

*Олександра Борисівна КУДЛАЙ,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Інституту історії України НАН України
(Київ)*

СТОРИНКИ БІОГРАФІЇ ВІЙСЬКОВОГО МІНІСТРА ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ОЛЕКСАНДРА ЖУКОВСЬКОГО

У статті досліджується життя та діяльність відомого українського державного і політичного діяча Олександра Жуковського у 1917–1918 рр. Висвітлюються його праця в Українському Генеральному Військовому Комітеті та зусилля по розбудові збройних сил Української Народної Республіки на посаді міністра військових справ.

Ключові слова: Олександр Жуковський, Українська Центральна Рада, міністерство військових справ.

The article explores the life and work of Olexander Zhukovsky, the famous Ukrainian state and political figure, in the years 1917–1918. It highlights his participation in the Ukrainian General Military Committee, as well as the work on the creation of the armed forces of the Ukrainian People's Republic as a military minister.

Keywords: Olexander Zhukovsky, Ukrainian Central Rada, Ministry of Military Affairs.

В статье исследуется жизнь и деятельность известного украинского государственного и политического деятеля Александра Жуковского в 1917–1918 гг. Освещается его участие в Украинском Генеральном Военном Комитете, а также работа по созданию вооруженных сил Украинской Народной Республики на посту военного министра.

Ключевые слова: Александр Жуковский, Украинская Центральная Рада, министерство военных дел.

Олександр Тимофійович Жуковський належить до плеяди військових-українців, які після падіння Російської імперії під час розвитку революційних процесів в Україні усвідомили необхідність будівництва власної держави. Свої професійні знання та досвід він віддав створенню одного з її головних інститутів — збройних сил. Отже, варто зупинитися саме на тому періоді його життя та діяльності, що припали на добу Української Центральної Ради (далі — УЦР).

Особистість О. Жуковського у вітчизняній історичній літературі спеціально не досліджувалася. В окремих працях, присвячених історії Української революції, зустрічаються дані про нього як військового міністра. В енциклопедіях і довідниках подаються лаконічні біографічні дані. Водночас аналіз джерельної бази засвідчує наявність значної неактуалізованої інформації про цю постать революційної доби. Цікавий і досить великий масив документів зберігається в іменному фонді О. Жуковського Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (фонд № 3543). Ці матеріали містять фрагменти спогадів О. Жуковського різних періодів його життя та роботи — на посаді військового міністра УЦР, головного коменданта тилу армії та начальника залоги Кам'янця-Подільського доби Директорії. Із записів видно, що писалися вони уривками, без системи. Частина їх автор намагався відредагувати та певним чином вибудувати лінію послідовного опису подій, але ця робота так і не була завершена. Ймовірно, частина записів була втрачена. У фонді також знаходиться значна кількість листів, більшість яких складає кореспонденція, котру в різний час О. Жуковський одержував чи надсилав своїй дружині та М. Грушевському. Копіткого опрацювання потребують і чисельні листи Михайла Сергійовича до О. Жуковського. У 1980-х рр. журнал «Український історик» опублікував частину його записок [2]. Але вони є неповними, оскільки вміщено лише той матеріал, який вдалося розшифрувати.

Народився О. Жуковський у с. Йозифівка Подільської губернії 21 листопада 1884 р. Треба зауважити, що свідчення про дитячі та юнацькі роки Олександра Тимофійовича, на жаль, дуже обмежені. Відомо, що освіту він здобув у Кам'янець-Подільській духовній семінарії. У 1907 р. закінчив Одеське піхотне юнкерське училище та розпочав службу в Російській армії у 110-му піхотному Камському полку в м. Ковно. 22 грудня 1911 р. його було переведено до 9-ї Ломжинської прикордонної бригади, яка з початком Першої світової війни була переформована у 4-й Німанський прикордонний піхотний полк [5, с. 162]. Саме у його складі О. Жуковський взяв участь у бойових діях. Із вересня 1916 р. у чині підполковника служив на посадах командира батальйону та помічника командира полку на

Західному фронті. За військові заслуги був нагороджений Георгіївською зброєю [9, арк. 1].

Після Лютневої революції О. Жуковський став одним із провідників українського військового руху на Західному фронті. Збереглися його цікаві свідчення про С. Петлюру. Він згадував, що вперше побачив майбутнього секретаря військових справ в українській громаді Мінська весною 1917 р. на зібранні, де обирали делегатів на I Всеукраїнський військовий з'їзд. На засіданні Олександр Тимофійович виступив із промовою про необхідність українізації військових частин і створення спеціального органу для проведення в життя цієї справи. О. Жуковський і С. Петлюра були делеговані солдатами на цей форум. Згодом він дізнався, що С. Петлюра став членом Українського Генерального Військового Комітету (далі — УГВК), де «справа з організацією війська [була] цілком прийнята так», як її перед тим накреслив О. Жуковський. «Я і не думав і не гадав, що мій проект українізації ляже в основу нашого військового діла» [10, арк. 100–101], — писав він пізніше. Згодом взяв участь і в роботі II Всеукраїнського військового з'їзду (червень 1917 р.), де його також обрали до УГВК та кооптували до складу Центральної Ради. Як констатував із часом сам О. Жуковський, «...з цього моменту починається дуже цікава сторінка мого життя». Зазначимо також, що входив він до Української партії соціалістів-революціонерів і згодом став одним із її лідерів.

В УГВК О. Жуковський завідував агітаційно-просвітнім та організаційним відділами. 10 серпня 1917 р. Мала Рада відрядила його разом із полковником О. Пилькевичем та прапорщиком М. Полозом до Генерального штабу Російської армії у Петрограді як представників УЦР для «полагодження справ українського війська» [7, с. 256]. Відповідно до нотаток Олександра Тимофійовича, восени 1917 р. у столиці він займався справою формування дивізії з українців Петроградського гарнізону: «...вже цілий місяць тут я оббиваю пороги не тільки в цій справі, а взагалі по справах організації української армії, і ні на крок не просунулася справа вперед» [10, арк. 126].

Після Жовтневого перевороту 1917 р. у Петрограді О. Жуковський повертається до Києва й опиняється в епіцентрі українського політичного життя. Вже наприкінці року за пропозицією С. Петлюри він був затверджений заступником генерального секретаря військових справ [7, с. 401]. Після відставки С. Петлюри йому запропонували обійняти посаду військового секретаря, але він відмовився, і новим секретарем став М. Порш [8, с. 45]. Свою незгоду О. Жуковський пояснював «величезною грою, інтригами і сварами», що заважали діловій послідовній праці та виробленню «твердого

курсу» у діяльності секретарства. У своїх записках він так характеризував ситуацію, що склалася у військовому відомстві в січні 1918 р.: «Кожен з діячів почував себе Наполеоном... В цьому виявилось інтелігентське кружкове виховання і вплив російської культури. Чисті душею, з великими святими ідеалами, переповненим серцем робити і принести людству тільки добро, любов та правду», однак для них були незрозумілими проста технічна праця, адміністративний хист і марудна дрібна щоденна робота [10, арк. 4]. Наголошував він і на тому, що керівники військового секретарства не мали уявлення, як приступити до організації військової інституції, як поставити себе і чого вимагати від підлеглих. Зазначав О. Жуковський і той факт, що революційний час виніс на гребінь життя багато політиків-демагогів, різного роду авантюристів, які намагалися отримати якомога більше, але і не думали брати на себе певні зобов'язання та нести відповідальність за свої дії. Саме ці обставини, на його думку, стали на заваді будівництва української армії наприкінці осені — на початку зими 1917 р.

Слід зауважити, що секретарство (згодом міністерство¹) військових справ у цей період перебувало на стадії активного впорядкування — не було штатів, положень, інструкцій, точного та зрозумілого розподілу роботи між міністерськими управліннями, а головне, не було загального плану роботи, що дуже ускладнювало поточну працю. Одночасно зовнішньополітичні події розвивалися дуже швидко і не на користь молодій Українській Республіці. Незважаючи на спроби Української Центральної Ради уникнути ускладнень із новим більшовицьким урядом Росії, Радою Народних Комісарів (далі — РНК), що вбачав УЦР своїм головним суперником у боротьбі за владу, Україна неухильно втягувалася у збройне протистояння. Після обміну низкою документів 6 грудня 1917 р., згідно з відомим ультиматумом РНК, Україна опинилася у стані війни з радянською Росією. Виступаючи на засіданні Генерального секретаріату 26 грудня із приводу ситуації на фронті, О. Жуковський вказував, що перед військовим секретарством стоять три головні завдання: підтримка фронту, боротьба з анархією та більшовизмом і організація нової армії, причому останню треба було будувати на «нових підставах» [8, с. 68].

УЦР та її виконавчий орган, Генеральний секретаріат, виявилися неготовими до військової боротьби. Більшовицькі війська розгорнули наступ на території УНР 25 грудня 1917 р. Спротив україн-

¹ IV Універсалом УЦР (11 січня 1918 р.) Генеральний секретаріат був перейменований на Раду Народних Міністрів, генеральні секретарства — на народні міністерства, а генеральні секретарі ставали народними міністрами.

ських формувань був слабким, до того ж частина з них оголошувала нейтралітет. У відповідь на завойовницьке поводження радянських частин в Україні розпочався збройний опір місцевого населення, що мав партизанський характер. Як вказує дослідник В. Верстюк, партизансько-козацький рух проти більшовицького наступу «...був славною сторінкою української військової історії, проте не він визначив магістральний хід цієї воєнної кампанії» [3, с. 234]. Більшовицькі частини швидко просувалися у напрямку Києва.

Одночасно, 16 січня 1918 р., у столиці почався збройний виступ збільшовичених робітників заводу «Арсенал» і окремих частин міського гарнізону проти влади Центральної Ради. О. Жуковський взяв безпосередню участь у січневих боях проти внутрішнього заколоту, який був придушений. Але вже 25 січня члени Малої Ради та українського уряду, після кількадечної артилерійської облоги міста радянськими військами, залишили Київ. Організацією відходу українських частин із міста займався Олександр Тимофійович. Після залишення столиці 26 січня, як вказує О. Жуковський, він опинився у селі Ситники², куди до того прибули міністри В. Голубович, П. Христюк, М. Ткаченко, Г. Сидоренко, М. Порш, а також голова УЦР М. Грушевський та деякі її члени.

29 січня вони провели спільне засідання, на якому О. Жуковський погодився взяти на себе обов'язки військового міністра³. У цей же час на нараді командирів окремих частин, що перебували у районі містечка Гнатівка⁴, було вирішено об'єднати розпорошені українські частини в один військовий підрозділ, що дістав назву Окремого Запорізького загону, під командуванням генерала К. Прісовського. Він складався з трьох куренів (полків) — двох піхотних, під командуванням О. Загородського та П. Болбочана, та кінного під командуванням В. Петріва. Крім того, боєздатними були Гайдамацький кіш Слобідської України С. Петлюри, до якого увійшли також вільні козаки М. Ковенка, та Січові стрільці Є. Коновальця. Із залишків гармат утворили гарматний дивізіон під командуванням полковника О. Алмазова [4, с. 41]. Вони стали першими військовими одиницями, що заклали початок планомірного формування нової української армії.

За свідченням О. Жуковського, до евакуації з Києва у військовому відомстві працювало біля 400 співробітників, із Києва вийшло лише 20 [10, арк. 33 зв.]. Не було серед них і міністра військових справ

² Цілком можливо, що О. Жуковський мав на увазі село Ситники (нині Макаріївського району Київської області), розташоване приблизно у 65 км на захід від Києва.

³ Рада Народних Міністрів офіційно затвердила О. Жуковського на посаді міністра військових справ 12 лютого 1918 р.

⁴ Нині село Києво-Святошинського району Київської області.

А. Немоловського, який обіймав цю посаду трохи більше тижня, з 18 січня 1918 р. Залишилися у столиці начальник Генерального штабу генерал Б. Бобровський із підлеглими, а також більшість працівників штабу Київського військового округу. Як вказує дослідник Я. Тинченко, серед цих двадцятьох співробітників військового відомства, окрім О. Жуковського, були начальник канцелярії матрос С. Письменний, який встиг евакуювати військову казну, начальник оперативного відділу Генерального штабу О. Сливинський, генерал В. Бронський і капітан Максимович [6, с. 195]. Отже, новому керівнику довелося фактично все починати з нуля.

Уже 30 січня в. о. міністра запропонував військову програму, яка заднім числом передбачала призначення одного командуючого всіма військовими силами, що вийшли з Києва, та формування з них трьох груп — загонів, а також організацію окремої військової охорони на залізничних коліях, шосейних шляхах і запровадження суворої дисципліни та субординації у військах [8, с. 163].

У межах цієї програми була здійснена низка заходів: сформований похідний штаб, виданий наказ про скасування солдатських комітетів у військових частинах, гарнізонах і штабах, підготовлений статут про право вступу до армії та визначена платня за військову службу. Було також створене центральне бюро для набору поповнення до військових частин, почало діяти управління постачання фронту, призначалися керівники головних управлінь, залучалися фахівці з військової справи. Очільник міністерства особисто почав розробляти головні військові статутні документи та інструкції.

У повідомленні О. Жуковського українському урядові від 8 лютого 1918 р. вказувалося, що у розпорядженні військового міністерства було лише близько 2 тисяч військових та оперативний штаб [8, с. 157]. Через два дні він доповідав про призначення на залізничні станції комендантів із завданням сформувати загони залізничної міліції із підпорядкуванням останніх «начальникові військових сполучень» [8, с. 163]⁵. 12 лютого 1918 р., уже затверджений на посаді, міністр підписав наказ про створення Генерального штабу на чолі з генералом О. Осецьким, 15 лютого — про створення управління постачання армії. Зважаючи на падіння дисципліни у військових частинах, особливим розпорядженням приписувалося додержувати суворої субординації. 10 лютого 1918 р. підрозділам було оголошено Статут Осібної армії УНР.

Підписання Брестського мирного договору між країнами Четвертого союзу та Українською Народною Республікою, його публікація

⁵ До 15 квітня було сформовано чотири залізничні охоронні сотні.

27 січня 1918 р. визначили останню суб'єктом права й дали змогу вийти на арену міжнародної політики, а також вирішити болючу проблему замирення на фронті і порушити питання про військову допомогу з боку Німеччини та Австро-Угорщини. Так був покладений початок новому етапові боротьби за існування незалежної Української держави. Проблема військової допомоги нових союзників України була озвучена М. Поршем, на той час міністром праці, 30 січня 1918 р. Того ж дня члени української делегації у Брест-Литовську подали спеціальне звернення із проханням такої допомоги. У відозві від 10 лютого 1918 р. український уряд повідомив людину краю про військову підмогу Німеччини та Австро-Угорщини, по яку звернулася Україна для боротьби з більшовицькими військами: «Вони йдуть на Україну для того, щоб знищити нелад та безладдя та завести спокій і добрий лад на нашій землі, для того, щоб дати змогу Раді народних міністрів творити велике діло — будувати самостійну Українську Народну Республіку, державу всього працюючого люду України» [8, с. 161]. 8 лютого німецькі війська вступили на територію України, за кілька днів теж саме зробили і частини Австро-Угорщини.

Того самого дня О. Жуковський доповів Раді Народних Міністрів (далі — РНМ) про необхідність утворення у містечку Маневичі⁶ невеликого штабу за участю представників УЦР і потребу затримати міністерський ешелон ще на декілька днів у Житомирі, поки буде йти наступ на Київ, а до того часу обов'язково зв'язатися з українською делегацією у Брест-Литовську для з'ясування «німецьких планів» [8, с. 157].

В авангарді іноземних військових формувань йшли нечисленні українські підрозділи, що швидко просувалися на схід. 2 березня до Києва вступили військові частини К. Прісовського, С. Петлюри та Є. Коновальця. Олександр Тимофійович командував парадом збройних сил УНР. Того ж дня до міста увійшли німецькі підрозділи, які йому, як військовому міністру, також довелося зустрічати. На початку березня повернулися до столиці Рада Народних Міністрів та Центральна Рада.

Слід відзначити, що згодом у своїх спогадах О. Жуковський негативно оцінював прихід німецьких військ до України, вважаючи, що така масштабна кампанія мала бути детально обміркована та конкретизована щодо визначення прав і обов'язків іноземних військ в Україні. Це, як відомо, не було зроблено, тому, характеризуючи діяльність української мирної делегації на переговорах у Брест-Литовську, О. Жуковський висловлювався дуже різко та не-

⁶ Нині смт, центр Маневицького району Волинської області.

двозначно, називаючи її «злочинною» [10, арк. 60]. Проте зауважимо, що ці записи робилися набагато пізніше описуваних подій, із урахуванням подальшого розвитку ситуації та її наслідків, під час же прийняття рішення про військову допомогу 30 січня 1918 р. «за» введення іноземних військ проголосували чотири з п'яти присутніх на засіданні міністрів.

Після повернення українського уряду до Києва О. Жуковський приступив до налагодження діяльності військового міністерства: «...у мене був широкий план реорганізації армії і дуже турбувало як оздоровити [її] силами національно свідомими і заповнити старшинські кадри» [10, арк. 72 зв.]. Через два тижні відбулося перше засідання Військової ради міністерства⁷, на якому обговорювалися плани реформування армії. На черзі дня стояло призначення губернських і повітових комісарів, а також командирів корпусів. Уже в квітні ним були призначені командири восьми українських корпусів. Слід вказати, що з 9 березня на Олександра Тимофійовича були покладені також обов'язки міністра морських справ [8, с. 186].

Весною 1918 р. О. Жуковський здійснив інспекційну подорож Україною. Враження були невтішними: «...влади ніхто не почуває... Всі інтереси і бажання групувалися навколо одного питання — земля. ...Почувалося недовір'я і ненависть до німців. До Центральної Ради — байдужість» [10, арк. 81]. Із цієї подорожі він зробив висновок, що слід завершувати підготовчі роботи та в останніх числах травня розпочати призов новобранців. Варто зазначити, що, за свідченням військового міністра, роботі очолюваної ним інституції заважали внутрішні інтриги.

У квітні О. Жуковський зіткнувся з протидією німецького командування, коли українським військам під командуванням П. Болбочана, котрі звільняли Крим від більшовиків, було висунуто ультиматум — або повертати назад, або скласти зброю. Слід вказати на той факт, що під час переговорів у Брест-Литовську українська сторона відмовилася від претензій щодо Криму, зважаючи на право татарського народу на самовизначення. Однак військовий міністр 10 березня видав таємний наказ штабу Запорізького корпусу отамана З. Натієва про організацію наступу на Крим. Перед окремою групою під командуванням полковника П. Болбочана, виділеною із цього корпусу, стояло завдання випередити німецькі війська, очистити півострів від більшовиків і зайняти Севастополь для того, аби включити Чорноморський флот до складу української армії [1, с. 584]. Проте під тиском

⁷ Закон про Раду військового міністра був затверджений РНМ 22 квітня 1918 р. [8, с. 299]

німецького командування міністр змушений був підписати наказ про відхід української групи військ до Перекопу. Через ці події О. Жуковський намагався піти у відставку, але спочатку Рада Міністрів, а згодом прем'єр-міністр В. Голубович йому відмовили [10, арк. 90].

Підбиваючи підсумки своєї діяльності на посаді військового міністра, Олександр Тимофійович зазначав, що за цей час міністерство стало центром організації української армії, здійснювалося формування керівного апарату, складалися штати; призначалися коменданти на місцях; налагоджувалася інтендантська справа — ліквідовувалися старі заклади, формувалися нові. Велася боротьба зі спекуляцією, пов'язаною з діяльністю ліквідаційних комісій. Частина майна, якою відали громадські організації, за його пропозицією, передавалася до міністерства продовольства. Був відкинтий «міліційний» принцип формування армії. Вона мала стати регулярною та комплектуватися на основі загальної військової повинності. Проект закону про основи формування Української армії був ухвалений РНМ 24 квітня 1918 р. За два дні по тому урядом обговорювався проект закону про політично-правове становище військових [8, с. 304, 311]. Ще низка законопроектів із цього питання чекала внесення на розгляд РНМ у перших числах травня 1918 р. [10, арк. 91–96].

Отже, документи засвідчують плідну працю О. Жуковського на військовій службі УНР доби Української Центральної Ради. Одним із найвагоміших внесків Олександра Тимофійовича у розбудову незалежної Української держави стала його діяльність на посаді міністра військових справ в уряді В. Голубовича взимку — навесні 1918 р. Саме за його керівництва цим відомством був обраний шлях створення українських збройних сил за принципом військової повинності та відкинута ідея «міліційної армії». Були повернуті у військові частини дисципліна та сувора субординація як запорука сильної боєздатної армії. Здійснювалася загальна військова реорганізація — формувалися корпусні з'єднання, призначалися командири корпусів, запроваджувалася система губернських і повітових комендантів. Активно готувалися відповідні установчі документи та законопроекти. Йшов процес формування командного військового апарату. Однак, зважаючи на зміну влади в Україні (в результаті державного перевороту 29 квітня 1918 р. на чолі Української Держави став гетьман П. Скоропадський) і арешт самого О. Жуковського, не всі плани вдалося втілити у життя.

1. Вирок Української революції: «справа ЦК УПСР» [Текст] / упорядн.: Т. Осташко, С. Кокін. — Київ, 2013. — 688 с.
2. Записна книжечка О. Жуковського з 1919 р. [Текст] / впорядк.

- Л. Вінар, / Укр. історик. – Торонто – Нью-Йорк – Мюнхен, 1983. – № 2–4; 1986. – № 1–2, 3–4.
3. Нариси історії Української революції 1917–1921 років [Текст] / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова), Г. В. Боряк, В. Ф. Верстюк та ін. ; НАН України ; Ін-т історії України. У 2-х кн. – Кн. 1. – Київ : Наук. думка, 2011. – 388 с.
 4. Стефанів З. Українські збройні сили 1917-1921 рр. [Текст] / З. Стефанів. – Ч. 1. Доба Центральної Ради й Гетьманату. – Б. м.: СУВ, 1947. – 120 с.
 5. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії УНР (1917–1921 р.) [Текст] / Я. Тинченко. – Київ: Темпора, 2007. – 424 с.
 6. Тинченко Я. Українські збройні сили березень 1917 – листопад 1918 рр. (організація, чисельність, бойові дії) [Текст] / Я. Тинченко. – Київ: Темпора, 2009. – 480 с.
 7. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У 2-х томах [Текст] / Ред. кол.: В. А. Смолій (відповідальний редактор), В. Ф. Верстюк (заступник відповідального редактора), Ю. М. Гамрецький та ін. – Т. 1. – Київ: Наук. думка, 1996. – 591 с.
 8. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У 2-х томах [Текст] / Ред. кол.: В. А. Смолій (відповідальний редактор), В. Ф. Верстюк (заступник відповідального редактора), Ю. М. Гамрецький та ін. – Т. 2. – Київ : Наук. думка, 1997. – 424 с.
 9. ЦДАВО України, ф. 3543, оп. 1, спр. 13.
 10. ЦДАВО України, ф. 3543, оп. 2, спр. 1.

REFERENCES

1. Ostashko, T. & Kokin, S. (Ed.). (2013). *Vyrok Ukraïnsjkoji revoljuciji: "sprava CK UPSR"*. [Sentence of the Ukrainian Revolution: "The case of the Central Committee of the UkSSR"]. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Vinar, L. (Ed.). (1983, 1986). *Zapysna knyzhechka O. Zhukovskogho z 1919 r.* [Notebook of O. Zhukovsky from 1919]. (Pp. 2–4). (Pp. 1–2, 3–4). *Ukrainian historian*. [in Ukrainian].
3. Smolij V. A. (Ed.). (2011). *Narysy istoriji Ukraïnsjkoji revoljuciji 1917–1921 rokiv*. [Essays on the history of the Ukrainian Revolution of 1917–1921]. (Vol. 1). Kyiv. [in Ukrainian].
4. Stefaniv, Z. (1947). *Ukraïnsjki zbrojni syly 1917–1921 rr.* [Ukrainian Armed Forces 1917–1921]. (Part 1. Day of the Central Council and Hetmanate). Without a seat. [in Ukrainian].
5. Tynchenko, Ja. (2007). *Oficersjkyj korpus Armiji UNR (1917–1921 r.)* [Officer Corps of the Army of the UPR (1917–1921)]. Kyiv. [in Ukrainian].

6. Tynchenko, Ja. (2009). *Ukrajinsjki zbrojni syly berezenj 1917 – lystopad 1918 rr. (orghанизacija, chyseljnistj, bojovi diji)* [Ukrainian Armed Forces March 1917 – November 1918 (organization, number, fighting)]. Kyiv. [in Ukrainian].
7. Smolij, V. A. (Ed.). (1996). *Ukrajinsjka Centraljna Rada. Dokumenty i materialy* [Ukrainian Central Rada. Documents and materials]. (Vol. 1). Kyiv. [in Ukrainian].
8. Smolij, V. A. (Ed.). (1997). *Ukrajinsjka Centraljna Rada. Dokumenty i materialy* [Ukrainian Central Rada. Documents and materials]. (Vol. 2). Kyiv. [in Ukrainian].
9. Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine, fund 3543, inventory 1, case 13.
10. Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine, fund 3543, inventory 2, case 1.

Стаття надійшла 24.07.2017 р.

Сторінки біографії військового міністра доби Української Центральної Ради Олександра Жуковського.

Кудлай О. Б., кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України (Київ).

Українська біографістика = Biographistica ukrainica. – Київ, 2017. – Вип. 15. – С. 232–244.

О. Жуковський належить до кола військових-українців, які після падіння Російської імперії прийшли до усвідомлення необхідності будівництва національної держави. Свої професійні знання і досвід він віддав створенню одного з її головних інститутів — збройних сил. Одним із найвагоміших внесків О. Жуковського у розбудову незалежної України стала його діяльність на посаді міністра військових справ в уряді В. Голубовича (січень — квітень 1918 р.).

Саме за його керівництва відомство стало центром організації української армії, був обраний шлях створення національних збройних сил за принципом загальної військової повинності та остаточно відкинута ідея «міліційної армії». Були повернуті у військові частини дисципліна та сувора субординація як запорука сильної і боєздатної армії. Здійснювалася загальна військова реорганізація — формувалися корпусні з'єднання, призначалися командири корпусів, запроваджувалася система губернських та повітових комендантів. Відбувалося формування керівного апарату, складалися штати; налагоджувалася інтендантська справа — ліквідувалися старі заклади, формувалися нові. Активно готувалися відповідні установчі

документи та законопроекти. Однак через зміну влади в Україні та арешт самого О. Жуковського не всі плани вдалося втілити у життя.

Ключові слова: Олександр Жуковський, Українська Центральна Рада, міністерство військових справ.

Pages of Biography of Oleksandr Zhukovsky, the Military Minister in period of the Ukrainian Central Rada.

Oleksandra Kudlai, Candidate of Historical Sciences, Senior Research Fellow of the Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine (Kyiv).

Ukrainian Biographistics = Biographistica Ukrainica. – Kyiv, 2017. – Vol. 15. – P. 232–244.

O. Zhukovsky belongs to a galaxy of military Ukrainians, who after the fall of the Russian Empire came to realize the need to build an independent national state. His professional knowledge and experience he gave to the organization of one of its main institutions – the armed forces. Significant contribution to the construction of independent Ukraine was his work as Minister of Military Affairs in the government of V. Golubovich (January–April 1918).

Under his leadership, the department became the center of the organization of the Ukrainian army, the principle of organizing national armed forces on the basis of universal military service was chosen and the idea of a “militia army” was finally dropped. The discipline and strict subordination were returned to military units as one of the main principles of a strong and efficient army. A general military reorganization was carried out – corps associations were formed, corps commanders were appointed, a system of provincial and district commandants was introduced. The administrative apparatus was formed, states were drawn up. The quartermaster service was being established – the old institutions were liquidated, new ones were created. Actively drafted statutory documents and bills. However, due to the change of power in Ukraine and the arrest of O. Zhukovsky himself, not all the plans were implemented.

Keywords: Olexander Zhukovsky, Ukrainian Central Rada, Ministry of Military Affairs.

Страницы биографии военного министра периода Украинской Центральной Рады Александра Жуковского.

Кудлай А. Б., кандидат исторических наук, старший научный сотрудник Института истории Украины НАН Украины (Киев).

Украинская биографистика = Biographistica ukrainica. – Киев, 2017. – Вып. 15. – С. 232–244.

А. Жуковский принадлежит к плеяде военных-украинцев, которые после падения Российской империи пришли к осознанию необходимости строительства независимого национального государства. Свои профессиональные знания и опыт он отдал организации одного из главных его институтов — вооруженных сил. Весомым вкладом в дело строительства независимой Украины стала его деятельность на посту министра военных дел в правительстве В. Голубовича (январь — апрель 1918 г.).

Под его руководством ведомство стало центром организации украинской армии, был избран принцип организации национальных вооруженных сил на основе всеобщей воинской повинности и окончательно отброшена идея «милицейской армии». Были возвращены в военные подразделения дисциплина и строгая субординация, как один из главных принципов сильной и боеспособной армии. Осуществлялась общая военная реорганизация — формировались корпусные объединения, назначались командиры корпусов, вводилась система губернских и уездных комендантов. Формировался аппарат управления, составлялись штаты; налаживалась интендантская служба — ликвидировались старые учреждения, создавались новые. Активно разрабатывались уставные документы и законопроекты. Однако в связи со сменой власти в Украине и арестом самого А. Жуковского не все планы удалось воплотить в жизнь.

Ключевые слова: Александр Жуковский, Украинская Центральная Рада, министерство военных дел.